

ZEHRA ALISPAHIĆ

Univerzitet u Sarajevu - Fakultet islamskih nauka u Sarajevu

ISTOK I ZAPAD U JEZIKOSLOVNOM STASAVANJU TAJIBA OKIĆA

Sažetak

U ovom radu predstavljen je životopis, obrazovni put, pedagoške aktivnosti, publicistički i prevodilački rad i napredovanje istaknutog akademskog radnika, istraživača, pedagoga, poliglota, muhaddisa i mufessira Muhameda Tajiba Okića. Školovao se u Sarajevu u Okružnoj medresi, Šerijatskoj sudačkoj školi, na univerzitetima u Zagrebu i Beogradu, na Univerzitetu Sorbona u Parizu i Zejtuna u Tunisu. Njegovi pedagoški tragovi ostali su utisnuti u Prvoj muškoj gimnaziji u Sarajevu, u Šerijatskoj gimnaziji u Sarajevu, u Velikoj medresi u Skoplju, na teološkim univerzitetima u Ankari, Konji i Erzurumu. Prevodilačko i naučno djelo Tajiba Okića je osebujno i obimno. Bibliografija obuhvata radove objavljene prije odlaska u Tursku i one koji su objavljeni tokom njegovog boravka u Turskoj, ali i brojne neobjavljene i nedovršene radove. Poseban pečat životu i radu Tajiba Okića daje činjenica da je bio poliglota, da je imao diplomu latinskog, ruskog, arapskog, turskog i perzijskog jezika. Osim maternjeg, bosanskog jezika, izvrsno je govorio i pisao na arapskom, francuskom i turskom jeziku.

Ključne riječi: Muhamed Tajib Okić, Šerijatska sudačka škola, Sorbona, Zejtuna, poliglota, arapski jezik, turski jezik, francuski jezik, orijentalistika

Uvod

Muhamed Tajib Okić rođen je 1902. godine u Gračanici.¹ Rastao je u elitnoj ulemanskoj porodici, u znanstvenom okruženju i ambijentu koji su imali važan i presudan utjecaj u njegovom životnom opredjeljenju i putu. Njegovi preci po ocu su tradicionalno bili imami Sinan-begove džamije u Jajcu.² Sin je uglednog alima hafiza Mehmeda Teufik-ef. Okića, znamenitog kurra hafiza, svršenika banjalučke medrese, istanbulskog studenta teoloških nauka i sedam kiraeta, muderrisa Osman-kapetanove medrese u Gračanici, reformatora medresanskog nastavnog procesa, člana hodžinske kurije i potpredsjednika

1 Usp. Ahmed Mehmedović, *Leksikon bošnjačke uleme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2018, str. 403-404.

2 Kemal Bašić, *Muhamed Tajib Okić – Život i djelo*, Udruženje „Balkanski narodni pogled”, Sarajevo, 2015, str. 21.

Kotarsko-mearifskog povjereništva u Gračanici. Mehmed Teufik-ef. Okić bio je član Ulema-medžlisa zadužen za vjersko-prosvjetnu djelatnost, zamjenik reisul-uleme i vršilac dužnosti reisul-uleme od 1912. do 1914. godine. Bio je vrstan vaiz i mufessir, član odabranog Kolegija hafiza pred kojima su se polagali hafiski ispiti, istraživač književnog rada bosanskohercegovačkih muslimana na orijentalnim jezicima, prepisivač rukopisa, publicista i prevodilac.³

Majka Tajiba Okića bila je Hasiba Okić, rođ. Hadžić. Pripadala je uglednoj ulemanskoj porodici iz Gračanice. Njezin otac Mustafa-ef. Rušdi Hadžić pripadao je staležu ilmije, ali zbog nasljednog bavljenja trgovinom nije obnašao nikakve zvanične vjerske funkcije iako se školovao u Carigradu i gračaničkoj medresi.⁴

Članstvo u Ulema-medžlisu Bosne i Hercegovine i vršenje dužnosti reisul-uleme Mehmeda Teufik-ef. Okića i njegovu porodicu dovode u Sarajevo 1910. godine. Djetinjstvo i rana mladost u ambijentu Knjige i knjiga te živih aktivnosti oca hafiza Mehmeda Teufika Okića ostavila je snažne tragove na dalji životni put Muhameda Tajiba Okića. Privatna i porodična biblioteka porodice Okić tih prvih decenija dvadesetog stoljeća bila je za to, ali i za današnje vrijeme, veoma impozantna i raritetna. Sadržavala je 169 rukopisnih kodeksa i 555 štampanih knjiga na bosanskom, ali i na arapskom, turskom i perzijskom jeziku.⁵ Takav znanstveni milje odgajao je Muhameda Tajiba Okića i pripremao za jedinstven životni put čiji su plodovi ostavili snažne tragove u odgoju i edukaciji velikog broja mladih ljudi sredinom dvadesetog stoljeća.

O bogatstvu neprocjenjivog knjiškog nasljeđa ulemanske porodice Okić, odnosno hafiza Mehmeda Teufika Okića i njegovog sina Muhameda Tajiba Okića, danas svjedoči treći svezak *Kataloga arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo* koji potpisuje mr. Hamza Lavić. Riječ je o kolekciji rukopisa neprocjenjive vrijednosti.⁶

3 Ibid., str. 21-23.

4 Ibid., str. 23.

5 Knjižna građa porodice Okić danas se čuva u spomenutom obimu u Historijskom arhivu Sarajevo kao zaseban fond pod nazivom *Zbirka rukopisa i knjiga Mehmeda Teufika Okića*.

6 Treći svezak *Kataloga rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo* sadrži 168 kodeksa, odnosno 276 djela na arapskom, turskom, perzijskom i bosanskom jeziku, veoma raznovrsne tematske strukture. Od navedenih 169 kodeksa, 137 sadrži jedno djelo, a 32 kodeksa su s dva ili više djela. Na arapskom jeziku je 170, na turskom 93, perzijskom 10 i bosanskom tri djela.

Karakteristika ovoga kataloga je što predstavlja kolekciju rukopisa iz porodične biblioteke ulemanske porodice Okić, kurra hafiza Mehmeda Teufika Okića, sina Jusufvog, muderrisa Osman-kapetanove medrese u Gračanici, i njegovog sina Muhameda Tajiba Okića. Najviše djela u ovoj zbirci je iz oblasti teožvida, nauke o čitanju (učanju)

Obrazovanje

Mektebsko obrazovanje u mektebu Buzadži hadži Hasana i djetinjstvo uz oca, velikog alima i arabistu, Okružna medresa u Sarajevu i Šerijatska sudačka škola koju je završio 1924. godine, bez sumnje su bile prve važne obrazovne dionice u kojima je Muhamed Tajib Okić stjecao znanje iz oblasti arapskog, turskog i perzijskog jezika.⁷ Koliko je već u toj dobi bio uronjen i zaljubljen u jezike i koliko je temeljito prilazio njihovom izučavanju govori i činjenica da je još kao učenik Šerijatske sudačke škole za svoje potrebe 1920. godine prepisao jedan, za to vrijeme, a i sadašnje uvjete, zanimljiv udžbenik arapskog jezika *كتاب قواعد اللغة العربية لتلاميذ المدارس الثانوية Kitāb qawā'id al-luġa al-'arabiyya li talāmīd al-madāris al-tānawiyya*,⁸ napisan krajem 19. stoljeća, koji se koristio na Al-Azharu i koji je u to vrijeme dobio visoke ocjene azharske uleme. Zahvaljujući učeničkim naporima Tajiba Okića prepisan je prekrasnim, gotovo kaligrafskim rukopisom. On ga je koristio kao učenik Šerijatske sudačke škole za učenje arapskog jezika.⁹ I raritetna djela iz porodične zbirke rukopisa bila su mu svakodnevno dostupna na planu učenja arapskog, turskog i perzijskog jezika. Na stranicama *Kataloga rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo* koji obuhvata rukopise iz porodične kolekcije pronalazimo čak 71 naslov u poglavljima *Gramatika – morfologija, sintaksa, stilistika, književnost i rječnici* na arapskom, turskom i perzijskom jeziku.¹⁰ Riječ je o prijepisima djela i komentarima na ključna djela iz oblasti gramatike arapskog jezika koja su stoljećima predstavljala ključnu literaturu u učenju arapskog jezika u svim velikim centrima muslimanskog svijeta, poput komentara na djelo *al-Kāfiya fī al-naḥw* Ibn al-Ḥāġiba, risale iz gramatike arapskog

---

kur'anskog teksta, zatim islamskog prava (fikh), gramatike arapskog jezika (morfologija), književnosti (edeb) i islamskog vjerovanja (akaid). U značajnijem broju zastupljena su djela iz sintakse arapskog jezika, etike, biografije, historije, hadisa, logike i disputacije. Katalog je urađen istom metodologijom kao i prethodna dva kataloga rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo. Djela su raspoređena prema oblastima, a unutar oblasti prema jezicima. Brojevi s lijeve strane (1672-1947) označavaju broj kataloške obrade djela, a s desne strane inventarni broj rukopisa pod kojim se vodi u inventarnoj knjizi, uz dodatak odrednice MTO kao oznake zbirke Mehmeda Teufika Okića. Zbirka rukopisa ulemanske porodice Okić jedna je u nizu mnogobrojnih privatnih, odnosno porodičnih biblioteka koje su postojale i sačuvane na prostoru Bosne i Hercegovine.

- 7 Usp. Mahmud Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, El-Kalem, Sarajevo, 1998, str. 265; A. Mehmedović, *Leksikon bošnjačke uleme*, str. 404.
- 8 Usp. A. Mehmedović, *Leksikon bošnjačke uleme*, str. 404.
- 9 Prijepis udžbenika danas se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u rukopisnom fondu, pod brojem R-10201.
- 10 Historijski arhiv Sarajevo, *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa*, Obradio Hamza Lavić, Historijski arhiv Sarajevo, Sv. III, Posebna izdanja 4, Sarajevo, 2022, str. 181-256.

jezika autora ‘Alīja b. Muḥammada as-Sayyida aš-Šarīfa al-Ġurġānīja (um. 816/1413), komentara djela *al-Binā’* iz morfologije arapskog jezika autora Muṣliḥuddīna Muḥammada b. Šalāḥuddīna al-Lārīja (um. 979/1571), djela iz morfologije arapskog jezika autora Muḥammada b. Pir ‘Alīja al-Birġiwīja (um. 981/1573), *al-Miṣbāḥ*, sažetak djela iz arapske gramatike, osnovno djelo napisao je Abū Bakr ‘Abdulqāhir b. ‘Abdurraḥmān al-Ġurġānī, a ovaj sažetak Nāšir b. ‘Abdussayyid b. ‘Alī al-Muṭarrizī al-Ḥawārizmī, Abū al-Faṭḥ, umro 610/1213. godine i dr.

Prvi prijevodi stare arapske lirike

O tome koliko je Tajib Okić dobro poznao orijentalne jezike još u srednjoškolskoj i ranoj studentskoj dobi najbolje svjedoče zapaženi prijevodi izabrane lirike s arapskog i turskog jezika. Tokom 1924. godine kao učenik Šerijatske sudačke škole i po završetku ove škole, 1925, 1926. i 1927. godine u listu *Gajret*, uz istaknuta i već formirana pjesnička i prevodilačka imena, Tajib Okić objavio je prve prijevode predislamske ljubavne poezije s arapskog jezika. Svú suptilnost i osjetljivost ovog pjesničkog žanra on još u mladoj dobi uspijeva vješto prenijeti i prepjevati na bosanski jezik. Tako već 1. marta 1924. godine na stranicama *Gajreta* čitamo njegove prijevode stare arapske lirike Abū al-‘Atāhiyya, ‘Abbāsa ibn Aḥnafa, Di’bal Huzā’ija, Ibn Rawandīja, Maymūne bint Naġde:

*Raznese mi vrijeme mladost
-Oh! Al tad sam slijep bio! –
Ko jesenski vihor što je
Sa drveća lišće snio.
Za mladošću izgubljenom
Plakao sam, suze lio;
Al zalud mi suze drobne,
Zalud gorki plač je bio.
O mladosti izgubljena,
Još mi samo jednom sini!
Samo časak da ti reknem:
Šta sve pozna starost čini...¹¹*

Tu su i stihovi ‘Abbāsa ibn Aḥnafa:¹²

*Ona ti je sunce jarko
Po nebištu što se šeta.*

11 Abū al-‘Atāhiyya, *O mladosti!* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. VIII, br. 3 (1. mart 1924), Sarajevo, 1924, str. 35.

12 ‘Abbās ibn Aḥnef, *Ne daj se!* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. VIII, br. 3 (1. mart 1924), Sarajevo, 1924, str. 35.

*Zalud zdvajaš, srce smiri,
Nek ga mine čežnja kleta;
Jer se nikad nećeš moći
Do njezina trona dići,
Nit će ona sa visina
Nebeskih tebi sići!*

Potom poezija Maymūne bint Nağde - *Muaviji - arapskom vladaru*¹³

*Oh, meni je draža kuća
Kojom širok vjetar piri.
Nego carski dvorac, iz kog
Vladar silu i moć širi.
Uz veseo pogled volim
Da mi aba tijelo krije,
Neg oko njegov nagog, da se
Štof suknjica obavija.
U svom domu porušenom
I korice volim jesti,
Neg uz bijele pogačice,
Za trpezu carsku sjesti.
Al mi sjetnoj duši gode
Glasi lakog povjetarca,
Oh, oni su mnogo slađi,
Od carskoga def-udarca.
I psetance, što sve laje,
Kad na moja kuca vrata
Draži mi je nego carska
Svilen maca umiljata.
Hej, vladaru, i najgluplji
Član ponosnog roda moga,
Draži mi je od carskoga
Dvorjanika, srditoga!*

A liriku Di'bal Huzā'ija ovako prenosi u bosanski jezik:

*Ne čudi se moja, draga Selmo,
Što mi se je duša rasplakala!
Ona plače od kada se starost
Na vlasima moji nasmijala.*¹⁴

---

13 Maymūna bint Nağda, *Muaviji, arapskom vladaru* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. VIII, br. 3 (1. mart 1924), Sarajevo, 1924, str. 35.

14 Di'bal Huzā'ī, *Ne čudi se!* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. VIII, br. 3 (1. mart 1924), Sarajevo, 1924, str. 35.

U ovoj fazi ponekad je radove objavljavao i pod pseudonimom Ibn Tevfik i Šuvejir, i to u časopisima *Srpska riječ* i kalendar *Pravda*. Tako je prema hfz. Mahmudu Traljiću, Muhamed Tajib Okić u cijelosti preveo al-Bustānījevu kasidu *al-Qaṣīda al-nūniyya*, ali se samo jedan njezin fragment pojavio u godišnjaku *Pravda* od 1924. godine, pod pseudonimom Ibn Tevfik.¹⁵ Bio je i stalni saradnik lista i kalendara *Gajret* koji je izdavalo istoimeno društvo *Gajret* u Sarajevu. U *Gajretu* br. 5 Okić je objavio šest prijevoda stare arapske lirike. Prva pjesma pod naslovom *Ja bih plak'o!* nema autora.¹⁶ Autor naredne četiri pjesme koje Okić prevodi pod naslovima: *Vjeruj im, S uzdaha, Ne ugasih žedi i Vaj, ti dan!* je pjesnik al-Buḥturī.¹⁷ Autor posljednje, šeste pjesme pod naslovom *Hindi Harisovoj* je Omar ibn Abī Rabī'a Maḥzūm Kurayšī.¹⁸ U rubrici *Iz istočne lirike* u *Gajretu* broj 9 Okić objavljuje šest pjesama. Pjesme *Rosa* i *Siroče sam*¹⁹ nemaju navedeno ime autora, dok je autor pjesama *Domovinska ljubav, Obijesni silnik* i *Domovina* Namik Kemal-bej.²⁰ Šesta pjesma nosi naslov *Pokajanje* i njezin autor je 'Alī ibn Abū Ṭālib.²¹ Tokom 1925, 1926, i 1927. godine Tajib Okić redovno objavljuje prijevode pjesama s arapskog i turskog jezika u rubrici *Iz stare arapske lirike*. Tu su prijevodi pjesama Fatime ez-Zehre, r. a., *Na očevom grobu*,²² *Reci onoj!*, *Kaj se!* od nepoznatih autora²³, *Kad ću umrijeti?* Abū al-'Atāhiyya,²⁴ *Iz hvalospjeva Zejnul-Abidinu* autora Hammām ibn Ġāliba al-Farazdaq,²⁵ *Svjedoci ljubavi*,

15 K. Bašić, *Muhamed Tajib Okić...*, str. 40.

16 *Ja bih plak'o!* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god.VIII, br. 5 (1. april 1924), Sarajevo, 1924, str. 71.

17 Buḥturī, *Vjeruj im, S uzdaha, Ne ugasih žedi i Vaj, ti dan!* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god.VIII, br. 5 (1. april 1924), Sarajevo, 1924, str. 71.

18 Omar ibn Abī Rabī'a Maḥzūm Kurayšī, *Hindi Harisovoj* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god.VIII, br. 5 (1. april 1924), Sarajevo, 1924, str. 71.

19 *Rosa, Siroče sam* (Iz istočne lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god.VIII, br. 9 (1. juni 1924), Sarajevo, 1924, str. 135.

20 Usp. Bisera Nurudinović, *Bibliografija jugoslovenske orijentalistike 1918-1945.*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1986, str. 180.

21 'Alī ibn Abū Ṭālib, *Pokajanje* (Iz istočne lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god.VIII, br. 9 (1. juni 1924), Sarajevo, 1924, str.135.

22 Fatima Ez-Zehrā, *Na očevom grobu* (Iz istočne lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. IX, br. 16 (16. august 1925), Sarajevo, 1925, str. 252.

23 *Reci onoj!, Kaj se!* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. IX, br. 19 i 20 (16. oktobar 1925), Sarajevo, 1925, str. 312.

24 Abū al-'Atāhiyya, *Kad ću umrijeti?* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. IX, br. 19 i 20 (16. oktobar 1925), Sarajevo, 1925, str. 312.

25 Hemmām ibn Ġālib al-Farazdaq, *Iz hvalospjeva Zejnul-Abidinu* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. IX, br. 19 i 20 (16. oktobar 1925), Sarajevo, 1925, str. 312.

Dokle? Životvorno piće, autora Abū Ṭayyiba al-Mutanabbīja,²⁶ *Slatko mi je...*, Abū al-Šayṣa, *Dokle? Ljubeći se...*, *Kolo sreće* i *Na rastanku*, autora Ḥāfiẓa, *Emirov poklon* i *Nevin*, autora Rašīduddina al-Waṭwāta.²⁷

Ovo su prevodilački prvijenci koji su objavljivani tokom školovanja u Sarajevu i neposredno nakon završetka, sa nešto više od dvadeset godina.

Student visokih škola i na Istoku i na Zapadu

Uz školovanje koje je započeo u Sarajevu u Okružnoj medresi i Šerijatskoj sudačkoj školi, putevi ga vode dalje i na Istok i na Zapad. Školovao se većinom na modernizovanim muslimanskim i zapadnim obrazovnim ustanovama i to je opredijelilo njegov intelektualni profil.²⁸ Najprije je studirao u Zagrebu na Filozofskom i Pravnom fakultetu, gdje je diplomirao, potom u Beogradu na Pravnom fakultetu. Obrazovanje koje nije mogao steći na prostorima bivše Jugoslavije upotpunio je u Parizu studirajući na Sorboni na Fakultetu književnosti (*Faculté des Lettres*) gdje je magistrirao i pripremio doktorsku disertaciju pod naslovom *Hasan Kafi de Bosnie, sa vie et ses oeuvres, avec la traduction de son ouvrage, Nizamul-ul-Ulema*, koju zbog nemogućnosti njezinog štampanja, jer je izgubljena u Kairu, te okolnosti Drugog svjetskog rata nije mogao odbraniti pa mu nije ni priznato zvanje doktora. Na Visokoj školi orijentalnih jezika u Parizu (*Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes*) stekao je diplomu profesora arapskog jezika i književnosti, turskog jezika i književnosti i perzijskog jezika i književnosti. Prema pisanju prof. Fikreta Karčića, Tajib Okić je uz Hamdiju Čemerlića i Mehmeda Begovića bio dio projekta jugoslovensko-francuske kulturne razmjene i saradnje koja je studentima sa prostora bivše Jugoslavije omogućavala visoke studije u Francuskoj.²⁹ U slučaju Tajiba Okića iskustvo studiranja u Francuskoj bilo je dodatno dragocjeno imajući u vidu tradiciju orijentalistike i orijentalne filologije u evropskom kontekstu. U Tunisu, na jednom od najstarijih univerziteta u svijetu, na *Zejtuni*, na *Ecole Supérieure de Langue et de Litterature Arabes*, specijalizirao je arapski jezik i arapsku književnost. Sve pariške diplome

26 Abū Ṭayyib al-Mutanabbī, *Svjedoci ljubavi, Dokle? Životvorno piće* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. X, br. 12 (16. juni 1926), Sarajevo, 1926, str.185-186.

27 Abū al-Šayṣa, *Slatko mi je...*, Hafiz, *Dokle? Ljubeći se...*, *Kolo sreće*, *Na rastanku*, autor Rašīduddīn al-Waṭwāt, *Emirov poklon; Nevin* (Iz stare arapske lirike, prijevod Muhamed Tajib Okić), *Gajret*, god. XI, br. 13 (1. juli 1927), Sarajevo, 1927, str. 202.

28 Fikret Karčić, „Muhamed Tajib Okić: život i djelo”, Kemal Bašić, Sarajevo: Udruženje „Balkanski narodni pogled”, 2015 (Prikaz knjige u: *Anali GHB*, knj. XXXVI, Sarajevo, 2015, str. 243).

29 *Ibid.*, str. 244.

Tajib Okić je nostrificirao na Beogradskom univerzitetu.³⁰ Školovanje je završio profesorskim ispitom na Beogradskom univerzitetu. Tako se u ličnosti Tajiba Okića sastajao i Istok i Zapad, formirajući jedinstven naučni i intelektualni profil koji će ostaviti snažan pečat na utemeljenju i razvoju modernih studija islamske teologije u Turskoj.

Pedagoški i profesorski rad

Po povratku u domovinu 1930. godine, Tajib Okić započinje svoj radni angažman u Sarajevu, u Prvoj muškoj gimnaziji. Nakon toga radio je dvije godine kao profesor u Šerijatskoj gimnaziji u Sarajevu. Od 1934. godine do 1941. godine radio je u Velikoj medresi kralja Aleksandra u Skoplju. Predavao je Kur'an, arapski jezik, tefsir, hadis, povijest islama, francuski jezik i predmet pod naslovom Kratke upute u islam.³¹ Pedagoški rad Tajib Okić kvalitetno kombinuje sa nastavkom svojih publicističkih aktivnosti. I dalje aktivno surađuje sa listom i kalendarom *Gajret*. Tokom 1937, 1939. i 1941. godine Okić je u kalendaru *Gajret* objavio zapažene radove: „Islamska tradicija”, „Jedan zaboravljeni historičar XVIII vijeka (Ahmed Hadžinesimović iz Prusca)” i „Avala”. U listu *Gajret* u periodu od 1927. do 1934. godine objavio je zapažene radove iz kulturne historije posvećene Hasanu Kafiji Pruščaku, Mirzi Abdurahmanu Maliću, Musi Čazimu Čatiću, Safvet-begu Bašagiću i dr. U časopisu *Pregled* (1934) objavio je članak „Orijentalistika u Jugoslaviji”, u listu *Slobodna riječ* (1930) članak pod naslovom „Hadži Kadri”. Brojni su i drugi istraživački radovi poput onog objavljenog u *Jugoslovenskoj pošti* 1937. godine pod naslovom „Kako je Hadži Mustafa iz Bosanskog Novog putovao u Mekku prije 170 godina” i dr.³²

U svojoj knjizi posvećenoj životu i djelu Tajiba Okića Kemal Bašić ističe da „gdje god je radio i predavao Tajib Okić, ostao je svojim učenicima i studentima u najljepšoj uspomeni, jer je kao predavač i pedagog imao nastup koji je privlačio. Očinski se brinuo o svakom svom učeniku i studentu i u njemu su svi imali zaštitnika. I pored uspjeha koji je postigao u životu, u svojim riječima je ostao skroman: *Ne recite za mene da sam alim, ali recite da sam profesor koji je učio i odgajao alime.*”³³

Tokom rata radio je kao sekretar i prevodilac u Ambasadi Republike Turske u Beogradu. Zbog prekida odnosa između Republike Turske i Njemačke, zajedno sa ostalim osobljem interniran je u Njemačku. Nakon boravka u Njemačkoj i posjete važnih evropskih destinacija, u aprilu 1945.

30 K. Bašić, *Muhamed Tajib Okić...*, str. 28.

31 Ibid.

32 Vidi: M. Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, str. 268.

33 K. Bašić, *Muhamed Tajib Okić...*, str. 34.

godine stigao je u Istanbul gdje je započeo jedinstven istraživački rad u bogatim arhivima Turske.³⁴ U martu 1950. godine započeo je akademski rad na Teološkom fakultetu Univerziteta u Ankari. Radio je i na Visokom islamskom institutu u Konji i na Fakultetu islamskih nauka Univerziteta Ataturk u Erzurumu. Predavao je tefsir i hadis. I vrijeme akademskih aktivnosti u Turskoj rezultiralo je značajnim istraživačkim i naučnim radovima. Brojne su turske edicije u kojima je objavljivao svoje radove koji su često doticali povijest Bosne i Hercegovine i njezinih znamenitih ličnosti. Dobro znanje turskog jezika otvorilo mu je prostor i u *Islam Ansiklopedisi* gdje je napisao nekoliko jedinica, među kojima se posebno ističe rad/rasprava o Gazi Husrev-begu, gdje je sažeto iznio sintezu vlastitih istraživanja o Gazi Husrev-begu, bosanskom sadžakbegu i legatoru brojnih monumentalnih javnih i sakralnih objekata.³⁵ U turskoj enciklopediji obradio je pojmove o bosanskoj književnosti, Bosancima, bosanskoj nauci, umjetnosti, a pisao je i o Bihaću, Čajniču. Brojni su prikazi, predgovori na različitim jezicima, koje je ostavio iza sebe.³⁶ Sedamdesetih godina 20. stoljeća, zahvaljujući prijevodu Tajiba Okića i turska javnost se upoznala sa našom znamenitom baladom *Hasanaginica*.³⁷ Svjedok ovih plodotvornih aktivnosti danas je privatna biblioteka Muhameda Tajiba Okića koja se čuva u Izmiru.

Paradigma savremenog intelektualca - poliglote

Uz znanje orijentalnih jezika, arapskog, turskog i perzijskog, koje je stjecao i na Istoku i na Zapadu, Tajib Okić je posjedovao zavidno znanje latinskog, engleskog, francuskog, njemačkog, makedonskog, bugarskog, slovenačkog, poljskog, češkog, italijanskog i ruskog jezika. Ovako široka jezikoslovna lepeza bila je snažna argumentacija za Okićev neizbrisiv naučnoistraživački opus i međunarodnu vidljivost i relevantnost. To što je Tajib Okić bio vrstan muhaddis i mufessir imalo je svoju dugu, posvećenu i plodotvornu lingvističku uronjenost i kompetentnost i na Istoku i Zapadu. Njegovo područje specijalizacije bile su islamske studije, istočni jezici i književnost.³⁸ Sve je to doprinijelo, prema mišljenju hfz. Traljića, da su njegovi radovi u naučnom svijetu rado primani i veoma cijenjeni.³⁹ Kompletan njegov naučni,

34 Ibid., str. 29.

35 *Islam Ansiklopedisi*, Sv. V, 1950, str. 601-605, u: Amir Ljubović, „In memoriam, Prof. Muhamed Tajib Okić 1902-1977.“, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, XXV/1975, Sarajevo, 1977, str. 11.

36 Usp. M. Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, str. 269; K. Bašić, *Muhamed Tajib Okić...*, str. 71-143.

37 Usp. K. Bašić, *Muhamed Tajib Okić...*, str. 111.

38 F. Karčić, „Muhamed Tajib Okić: život i djelo“, str. 243.

39 Vidi: M. Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, str. 269.

istraživački i prevodilački opus na arapskom, turskom, francuskom, prema mišljenju njegovih savremenika, a i kasnijih analitičara odlikovao se temeljitošću, svestranošću i naučnom relevantnošću koju i danas prepoznajemo ostvarujući uvid u njegove radove.

Izuzetno široko obrazovanje, te poznavanje nekoliko jezika, prije svega orijentalnih, turskog, arapskog i perzijskog, kao i francuskog jezika, bili su izvanredan preduslov za ambicioznog i nadarenog Tajiba Okića da započne ozbiljniji naučnoistraživački rad na polju orijentalistike i nastavi uspješan i plodan nastavno-pedagoški, ali i naučnoistraživački rad.⁴⁰

Prema mišljenju prof. Amira Ljubovića, najveći dio njegovih radova može se podijeliti u dvije grupe, i to: 1) radovi iz oblasti religijskih znanosti (hadis i tefsir), što je i bila osnovna preokupacija Tajiba Okića kao profesora i 2) radovi iz kulturne historije naroda Jugoslavije. Za jugoslovensku orijentalistiku i historiju posebno su značajni Okićevi radovi iz druge grupe. Pored niza radova u kojima je osvijetlio lik i stvaralaštvo jednog broja do tada malo poznatih ili nepoznatih ličnosti iz bosanskohercegovačke književne baštine na orijentalnim jezicima, Tajib Okić je dao značajan doprinos boljem razumijevanju pokreta hamzevija, posebno svojim referatom na Dvadeset i drugom međunarodnom kongresu orijentalista u Istanbulu 1951. godine pod naslovom *Quelques documents inedits concernant les Hamzawites*. Ovdje navodimo i referat Tajiba Okića na Desetom međunarodnom bizantološkom kongresu 1955. godine pod naslovom *Les Kristians (Bogumiles Parfaits) de Bosnie, d'apres des documents turcs inedits* (Südost Forschungen, XIX, 1960, str. 108-133), koji je izazvao veliku pažnju i interesovanje naučne javnosti.⁴¹

Zaključak

Ovaj rad prezentira obrazovnu, akademsku, istraživačku, jezikoslovnu, prevodilačku, pedagošku i ljudsku putanju Muhameda Tajiba Okića. Na svom putu od Gračanice preko Sarajeva, Zagreba, Beograda, Skoplja, Pariza, Tunisa, Njemačke, Švedske, Danske do Turske stjecao je zavidnu jezikoslovnu kompetentnost. Uz znanje orijentalnih jezika, arapskog, turskog i perzijskog, Tajib Okić je posjedovao zavidno znanje latinskog, engleskog, francuskog, njemačkog, makedonskog, bugarskog, slovenačkog, poljskog, češkog, italijanskog i ruskog jezika. Ovako široka jezikoslovna lepeza bila je snažna argumentacija za Okićev neizbrisiv naučnoistraživački opus i međunarodnu vidljivost i relevantnost, ali je ostavila i vidljive tragove u uspostavljanju novog modela studija islamskih nauka u Turskoj i uopće razvoju islamske misli u 20. stolje-

---

40 A. Ljubović, „In memoriam, Prof. Muhamed Tajib Okić 1902-1977.,” str. 9-10.

41 Ibid, str. 11.

ću. Muhamed Tajib Okić, prema Tezkiretnami Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, spada u I kategoriju ličnosti koje imaju opći značaj za islam, muslimane i Islamsku zajednicu u Bosni i Hercegovini.

Literatura

- Bašić, Kemal, *Muhamed Tajib Okić – Život i djelo*, Udruženje „Balkanski narodni pogled“, Sarajevo, 2015.
- Gajret*, god. VIII, br. 3 (1. mart 1924), Sarajevo, 1924.
- Gajret*, god. VIII, br. 5 (1. april 1924), Sarajevo, 1924.
- Gajret*, god. VIII, br. 9 (1. juni 1924), Sarajevo, 1924.
- Gajret*, god. IX, br. 16 (16. august 1925), Sarajevo, 1925.
- Gajret*, god. IX, br. 19 i 20 (16. oktobar 1925), Sarajevo, 1925.
- Gajret*, god. X, br. 12 (16. juni 1926), Sarajevo, 1926.
- Gajret*, god. XI, br. 13 (1. juli 1927), Sarajevo, 1927.
- Karčić, Fikret, „Muhamed Tajib Okić: život i djelo“, Kemal Bašić, Sarajevo: Udruženje „Balkanski narodni pogled“, 2015 (Prikaz knjige u: *Anali GHB*, knj. XXXVI, Sarajevo, 2015, str. 243-245).
- Lavić, Hamza, *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa*, svezak III, Historijski arhiv Sarajevo, Posebna izdanja 4, Sarajevo, 2022.
- Ljubović, A., „In memoriam, Prof. Muhamed Tajib Okić 1902-1977.“, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, XXV/1975, Sarajevo, 1977, str. 9-11.
- Mehmedović, Ahmed, *Leksikon bošnjačke uleme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2018.
- Nurudinović, Bisera, *Bibliografija jugoslovenske orijentalistike 1918-1945.*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1986.
- Traljić, Mahmud, *Istaknuti Bošnjaci*, El-Kalem, Sarajevo, 1998.

The East and the West in the Linguistic Development of Tajib Okić

Summary

This paper presents a biography, educational journey, pedagogical activities, journalistic and translational work, and the progress of the prominent academician, researcher, educator, polyglot, muhaddis, and mufassir, Muhamed Tajib Okić. He was educated in Sarajevo at the Okružna Medresa, the Sharia Judicial School, and the universities in Zagreb and Belgrade, as well as at Sorbonne University in Paris and Zaytuna University in Tunisia. His pedagogical endeavours are imprinted in the First All-Boys Gymnasium in Sarajevo, the Sharia Gymnasium in Sarajevo, the Grand Madrasa in Skopje, and the theological universities in Ankara, Konya, and Erzurum. Tajib

Okić's translations and scholarly work are distinctive and extensive. His bibliography encompasses works published before his departure to Turkey and those published during his stay in Turkey, as well as numerous unpublished and unfinished works. The fact that Tajib Okić was a polyglot, holding diplomas in Latin, Russian, Arabic, Turkish, and Persian languages, is a particular hallmark of his life and work. In addition to his mother tongue, the Bosnian language, he excellently spoke and wrote in Arabic, French, and Turkish.

Keywords: Muhamed Tajib Okić, Sharia Judicial School, Sorbonne, Zaytuna, polyglot, Arabic language, Turkish language, French language, Oriental studies.